

HUQUQIY MUNOSABATLARDA LOBBIZM TUSHUNCHASI VA UNING MOHIYATI

Olimjonov Sohibjon Olimjon o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti

Davlat boshqaruvi huquqi yo'nalishi magistranti

+998 (90) 051-21-07;

olimjonovsohibjon1998@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada lobbizm tushunchasiga xorijiy mamlakatlar olimlari tomonidan berilgan ta'riflar va izohlar hamda ushbu faoliyatning ijobiy va salbiy tomonlari keng yoritilgan.

***Kalit so'zlar:** lobbizm, tushuncha, xorijiy tajriba, funksiya, tur, nazariya, olimlar, chet el mamlakatlari*

АННОТАЦИЯ

В данной статье разъясняется понятие термина лоббизма зарубежными учеными, а также положительные и отрицательные стороны этой деятельности.

***Ключевые слова:** лоббирование, термин, зарубежный опыт, функция, вид, теория, ученые, зарубежные страны*

ABSTRACT

This article explains the concept of the term lobbying by foreign scientists, as well as the positive and negative aspects of this activity.

***Keywords:** lobbyism, term, foreign experience, function, type, theory, scientists, foreign countries*

KIRISH

Mamlakatimizda lobbizm asosan huquq, iqtisod va siyosat sohasidagi salbiy omillar bilan bog'liq negativ hodisa sifatida qaraladi. Keling, bu nima bilan bog'liqligini va nima uchun insonlarda bunday tushuncha paydo bo'lganligini, qolaversa, ushbu tushunchaning mohiyatini aniqlashga harakat qilaylik.

“Lobbizm – deydi, Melburn Universtieti professori **Sven E. Feldmann**, – bu ko'p sonli qonun chiqaruvchi shaxslarga kam sonli iqtisodiy qudratga ega bo'lgan shaxslar tomonidan tegishli ma'lumotlarni strategik usullar bilan yetkazish jarayoni”¹.

¹ Bennedsen, Morten & Feldmann, Sven. Lobbying and Legislative Organization: The Effect of the Vote of Confidence Procedure. Business and Politics. 4. 6-6. 10.1080/1369525022000015621. URL:

Shuningdek, Maastrixt universiteti professori **Iskander de Bryuyker** fikricha – “Siyosiy ta’sirga intilishda iqtisodiy qudratga ega guruhlar siyosiy elita bilan bevosita bog‘lanish yoki keng jamoatchilikka murojaat qilish orqali bilvosita bosim yaratish tanlovlariga duch kelishadi va bu o‘z navbatida lobbizm deb ataladi”². Qolaversa, professor **A.Y. Suxarevaning** ta’kidlashicha, “Muayyan qonun loyihasini qabul qilish yoki rad etishga qaratilgan har qanday guruh yoki shaxslarning qonun chiqaruvchi hokimiyat vakillariga shaxsiy yoki yozma murojaatlari, shuningdek, boshqa yo‘llar bilan ularga bosim o‘tkazishi lobbizm deb ataladi”³. Shu bilan birgalikda, **bizning fikrimizcha**, lobbizm bu iqtisodiy qudratli tuzilmalar vakillari guruhining davlat siyosatiga ta’sir, tazyiq o‘tkazishidir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Barchamizga ma’lumki, “manfaatlar mushtarakligi” yoxud “tazyiq o‘tkazuvchilar guruhi” insoniyat tarixining barcha davrlarida, ya’ni hokimiyat tizimi shakllana boshlagan zamonlardan beri mavjud. Lobbizm siyosiy-huquqiy jarayonlarda asosiy voqea kechayotgan xonadan tashqaridagi xonada rasmiy vakillar bilan norasmiy shaxslarning o‘zaro uchrashib, rasmiy qarorlar qabul qilishdagi siyosiy ta’sirning o‘ziga xos turi. Boshqacha aytganda, rasmiy muhit yoki rasmiy davradagi norasmiy uchrashuv. Ushbu tushuncha norasmiy shaxslarning, guruhlarining parlament a’zolari bilan o‘zaro siyosiy muloqot turi bo‘lib, qonunlarni muayyan shaxs yoki guruhlar manfaatiga moslab qabul qilish yo‘lidagi faoliyat turi sifatida tushunish ustunlik mavqe kasb etadi.

Lobbizm parlament deputatlari yoki yuqori palata a’zolariga biron-bir guruh va xususiy shaxslar tomonidan ma’lum bir qonun loyihasining qabul qilinishi yoki rad etilishiga erishish maqsadida shaxsan yoki yozma ravishda yoxud boshqacha, jumladan, ommaviy petitsiyalar tashkil etish, tegishli davlat tuzilmalariga turkum xatlar jo‘natilishini va gazeta, jurnallarda maxsus maqolalar chiqarish yo‘li bilan tashkil etishida ifodalanadi. Lobbistik faoliyat bir qancha davlatlarda qonuniy tartibga solingan, masalan, AQShda. O‘zbekistonda qonun ijodkorlik jarayoni Konstitutsiya va qonunlarga asoslangan hamda keng jamoatchilikni jalb etgan holda amalga

https://www.researchgate.net/publication/46555445_Lobbying_and_Legislative_Organization_The_Effect_of_the_Vote_of_Confidence_Procedure

² De Bruycker, Iskander & Beyers, Jan. (2018). Lobbying strategies and success: Inside and outside lobbying in European Union legislative politics. *European Political Science Review*. 11. 1-18. 10.1017/S1755773918000218.

URL: https://www.researchgate.net/publication/328514895_Lobbying_strategies_and_success_Inside_and_outside_lobbying_in_European_Union_legislative_politics

³ Большой юридический словарь. 3-е изд, доп. и перераб. / Под ред. проф. А. Я. Сухарева. М.: ИНФРА-М, 2008. С. 377.

oshiriladi va bu jarayonga har qanday ta'sir ko'rsatish qonun asosida va qonunlarga muvofiq va qonun doirasida amalga oshirilishi mumkin.

Hozirgi paytda lobbizm keng ma'noda hokimiyat vakillariga qaratilgan va ular qabul qilayotgan qarorlariga ta'sir o'tkazishga yo'naltirilgan guruhlar o'rtasida aloqalar o'rnatilishi va xabarlar yetkazilishini anglatadi. Lobbizm mazmun-mohiyati jihatidan neytral tushuncha bo'lib, ham ijobiy, ham salbiy ma'noga ega. Uning ijobiy mohiyati shundan iboratki, demokratik jamiyat sharoitida normal, sog'lom, hayotiy zarur siyosiy jarayon sifatida qonun va qarorlar qabul qilish jarayonida demokratik institutlarning tarkibiy qismi sifatida shaxs yoki guruhlar o'z taklif va mulohazalarini parlament a'zolari yoki hokimiyat organlari vakillari o'rtasida tashlaydi. Shu bilan birgalikda, lobbizm amaliyoti bir-biridan farq qiluvchi va raqobatdosh nuqtai nazarlar o'rtasidagi ziddiyatlarni hal qilish uchun forum yaratadi; qonun chiqaruvchilar va hukumat rahbarlariga zaruriy hamda mutanosib normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinishiga erishish uchun axborot, tahlil va fikr-mulohazalarni ta'minlab beradi. Qolaversa, iqtisodiy qudratga ega guruhlar o'rtasida raqobatni yuzaga keltiruvchi hamda bir guruhning hokimiyatda doimiy mavqega ega bo'lishiga to'sqinlik qiluvchi nazorat va muvozanat mexanizmini vujudga keltiradi. Lobbistlar qonun chiqaruvchilarga qonun loyihasining ta'sirini ishonchli ma'lumotlar va aniq hisob-kitoblar bilan ta'minlash orqali qonunchilik jarayonini yanada samarali ishlashiga yordam beradi. **Bizning fikrimizcha**, lobbistlarning qonunchilik jarayonidagi rolini advokatlarning sud protsessidagi roli bilan taqqoslash mumkin. Advokatlar sudya yoki hakamlar hay'atiga ish bilan bog'liq bo'lgan huquqiy masalalar bo'yicha fikrlarni taqdim etganidek, lobbistlar ham mahalliy hamda respublika darajasidagi qonunchilik jarayonlarida bevosita ishtirok etuvchi shaxslarga davlat siyosati masalalari bo'yicha fikrlarni taqdim etadilar.

O'z navbatida, lobbizmning salbiy mohiyati to'g'risida ham fikr yuritadigan bo'lsak, lobbizmning salbiy xususiyati, agar u parlament a'zolari ovozlari va hokimiyat vakillarini "sotib olish", ularga bosim o'tkazish, tanish-bilish yo'llari orqali qonunlar va siyosiy qarorlar qabul qilishga ta'sir etishga intilgan taqdirda namoyon bo'ladi. Jumladan, AQShning Merilend shtati professori **M.Olson** lobbizmni salbiy hodisa sifatida tavsiflaydi. "Ularning maqsadlari yovuz, jinoiydir. Chunki lobbistlar o'z manfaati uchun qo'ldan kelgan barcha ishni qilishga qodir. Lobbistlar tor manfaatli kishilarga xizmat qiladi va jamiyat farovonligi haqida umuman qayg'urishmaydi"⁴. Biz ham professor M.Olsonning fikriga qisman qo'shilamiz, chunki lobbizm rivojlanayotgan davlatlarning siyosatiga, qonun

⁴ Our lobbying is the most notorious in the world. // Article. Russian news. – 2015. – Apr 14.

ijodkorligi jarayonlariga negativ ta'sir o'tkazishi mumkin. Chunonchi, lobbistlar rivojlanayotgan mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonlarini sekinlashtirishi, rivojlanishning o'tish davrini kechiktirishi hamda murakkablashtirishiga sabab bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, lobbizm zamonaviy jamiyatning obyektiv hodisasi, ajralmas qismi ekanligini hammamiz tushunishimiz kerak. Sababi ijobiy lobbizm tufayli barcha manfaatdor guruhlar, iqtisodiy qudratga ega bo'lgan shaxslar ko'rib chiqilayotgan masalalar yuzasidan o'z fikrini davlat organlariga, siyosiy elita vakillariga yetkazish, o'z pozitsiyasini himoya qilish kabi huquqlarga ega bo'lishadi. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tuzilishini aks ettiruvchi lobbizm bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarning ko'pligi jamiyatni, qonunchilik jarayonlarini yanada demokratlashuviga turtki bo'ladi. Muayyan muammoni hal qilish uchun raqobatdosh variantlar o'rtasidagi kurash eng yaxshisini tanlash yoki maqbul kelishuvga erishish imkonini yaratib beradi.

REFERENCES

1. Bennedsen, Morten & Feldmann, Sven. Lobbying and Legislative Organization: The Effect of the Vote of Confidence Procedure. *Business and Politics*. 4. 6-6. 10.1080/1369525022000015621. URL: https://www.researchgate.net/publication/46555445_Lobbying_and_Legislative_Organization_The_Effect_of_the_Vote_of_Confidence_Procedure
2. De Bruycker, Iskander & Beyers, Jan. (2018). Lobbying strategies and success: Inside and outside lobbying in European Union legislative politics. *European Political Science Review*. 11. 1-18. 10.1017/S1755773918000218. URL: https://www.researchgate.net/publication/328514895_Lobbying_strategies_and_success_Inside_and_outside_lobbying_in_European_Union_legislative_politics
3. Большой юридический словарь. 3-е изд, доп. и перераб. / Под ред. проф. А. Я. Сухарева. М.: ИНФРА-М, 2008. С. 377.
4. Our lobbying is the most notorious in the world. // Article. Russian news. – 2015. – Apr 14.